

Zbigniew Janczewski

"Metodologia prawa kanonicznego", Remigiusz Sobański, Katowice 2004 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 49/1-2, 315-318

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Remigiusz Sobański, Metodologia prawa kanonicznego, Katowice 2004, ss. 122.

Większość polskich, czy zagranicznych opracowań dotyczących metodologii prawa kanonicznego zajmuje się metodami poznania tej dziedziny nauki. Nie brakuje książek pisanych dla studentów prawa kanonicznego, natomiast trudno spotkać takie, które zajmują się problematyką jego stosowania. Właśnie nią zajął się ks. prof. Remigiusz Sobański w swojej najnowszej publikacji, zatytułowanej *Metodologia prawa kanonicznego*, wydanej nakładem Wydawnictwa Gnome, przez Komisję Nauk Prawnych i Ekonomicznych PAN. Pozycja liczy 122 strony. Autor jest wybitnym kanonistą o międzynarodowej sławie, wykładającym na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie i na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach.

Książka rozpoczyna się spisem treści, przedmową, skrótem źródeł, syglami cytowanych dokumentów Soboru Watykańskiego II oraz wykazem bibliograficznym. Właściwa treść zawarta została w sześciu częściach wyróżnionych punktami i podpunktami. Na zakończenie został umieszczony spis ważniejszych periodyków kanonistycznych. Niektóre z punktów kończą się ekskursami. Tak jest również w przypadku punktu pierwszego, jednak ekskurs tutaj umieszczony, jako jedyny, znajduje się poza systematyką książki, ujętą jak to zostało już wyżej wspomniane, w punktach i podpunktach. Wydaje się on być niejako wyrzucony zupełnie poza nawias, podczas gdy inne ekskursy są już usytuowane w ramach kolejnych podpunktów. Prawdopodobnie jest to tylko błąd edytorski.

Pierwsza część recenzowanej pozycji została zatytułowana „Problematyka metodologii prawa kanonicznego”. Autor podaje tutaj definicję tejże metodologii: nauka o metodach stosowanych przez podmioty zajmujące się w sposób przemyślany i systematyczny prawem kanonicznym, zmierzające do celów z tym prawem związanych. Przedmiotem zainteresowania osób stosujących metody prawa kościelnego, jest prawo kanoniczne, czyli Kościoła katolickiego. Składa się na nie prawo zwyczajowe, jurisprudencja kościelna, opinie uznanych autorów, praktyka prawna, oraz prawo Boże – naturalne i pozytywne, a także instytucje i normy obowiązujące obecnie i dawniej w Kościele katolickim.

Druga część książki omawia i precyzuje zadania kanonistów. Rozpoczyna się ona od nakreślenia celu prawa kościelnego. Jest nim według św. Tomasza z Akwinu zbawienie dusz. Autor recenzowanej pozycji poszerza perspektywę spojrzenia na cel o wspólnotę Kościoła. Prawo kościelne w rzeczywistości tylko pośrednio służy zbawieniu dusz jako celowi transcendentnemu, natomiast bezpośrednio, zbawieniu jako rzeczywistości już zapoczątkowanej, której znakiem jest Kościół. Celem więc prawa kościelnego jest budowanie wspólnoty. Ujmuje ono i wyraża strukturę Kościoła, organizuje jego aktywność, normując również dyscyplinę kościelną.

Kanonista bada prawo kościelne, używając do tego tzw. metody kanonistycznej. Stapiają się w niej metoda prawnicza i „teologiczna”. Ta druga nabiera pod wpływem prawniczej cech specyficznych, dzięki którym odróżnia się od metod stosowanych w innych dyscyplinach teologicznych. Natomiast metoda prawnicza doznaje modyfikacji wskutek oddziaływania teologicznego. Osoba zajmująca się prawem kościelnym musi być otwarta na dorobek tych wszystkich nauk, których ustalenia i metody mogą być przydatne do rozwiązywania problemów z zakresu tegoż prawa.

W kolejnym punkcie autor zajmuje się zagadnieniem poznania prawa kościelnego. W literaturze kanonistycznej wyodrębnione zostały cztery płaszczyzny badawcze: fundamentalna, naukowa, kazuistyczna o orzecznicza. Na każdej z nich poznaje się prawo z odmiennej perspektywy, jednak żadna nie może sobie usurpować wyłączności. Właściwe poznanie prawa uzyskuje się dopiero w wyniku syntezy ustaleń, uzyskanych z wszystkich dostępnych perspektyw.

W obowiązującym *Kodeksie Prawa Kanonicznego* prawodawcy bardzo zależy na tym, aby dokument ten został przyjęty aktem wolnym i twórczym, oraz by był zgłębiany i stosowany w praktyce. Stąd kodeks zawiera zarówno normy ustalające obowiązek, jak i zachęty i rady.

Jako źródła prawa kanonicznego uznaje się prawo Boże, kościelną władzę ustawodawczą, ustawę kościelną, prawo zwyczajowe, akty wykonawcze ogólne, prawo liturgiczne, umowy z państwami, normy kanonizowane oraz źródła teologiczne.

Czwarta część recenzowanej pozycji zajmuje się interpretacją prawa kościelnego. Przedmiotem interpretacji są teksty prawne, czyli zdania informujące jak ma być. Interpretator zatem pośredniczy „między przepisem a życiem”. Wśród zasad hermeneutyki kanonicznej należy najpierw wyliczyć regułę podstawową – ustawy kościelne należy rozumieć według własnego znaczenia słów, rozważanego w tekście i kontekście. Taki sposób postępowania jest nazywany interpretacją gramatyczną, lub jak proponuje Sobański, filologiczną. Dalej, stosuje się również interpretację szeroką, lub ścisłą. Niektóre przepisy bywają poddawane interpretacji autentycznej, dokonywanej przez Papieską Radę do Interpretacji Tekstów Prawnych. Obowiązuje ona tak samo jak ustawa. Kolejnymi rodzajami interpretacji są: systemowa, analogiczna, teleologiczna oraz historyczna. Podczas interpretacji prawa trzeba wziąć również pod uwagę *mens legislatoris*, czyli „myśl prawodawcy”, tradycje kanoniczną i w końcu zwyczaj, uznawany za najlepszego interpretatora prawa.

Dalej autor omawia reguły interpretacyjne, tzw. reguły kolizyjne, sposoby interpretacji poszczególnych aktów administracyjnych oraz konkordatów i innych umów.

Piąta część opracowania została zatytułowana „Stosowanie prawa Kościelnego”. Sobański podkreśla, że stosującemu prawo kościelne winien przyświecać ob-

raz człowieka zgodny z antropologia chrześcijańska. Wśród realiów tego obrazu mieści się postrzeganie wiernego we wspólnotcie, czyli w polu napięcia między dobrem duchowym poszczególnych wiernych i dobrem wspólnoty. Dobra te trzeba widzieć we wzajemnym odniesieniu, sprzężeniu i uzależnieniu.

Stosowanie prawa dokonuje się na drodze sądowej lub administracyjnej. W wyroku sędzieja orzeka o prawdzie, wymierzając tym samym sprawiedliwość. Droga administracyjna zmierza nie tyle do stwierdzenia prawdy, co do spowodowania dobra, wprowadzenia zmiany w sytuacji prawnej osób. Dla sądu prawo jest celem, dla organu administracyjnego, środkiem prowadzącym do dobra. U początków procesu stosowania prawa spoczywa tzw. fakt prawny, zawierający elementy, z których powodu dane przepisy prawa znajdują do niego zastosowanie. Fakt prawny zostaje podciągnięty do normy prawnej. Tę operację myślową nazywa się subsumcją. Schemat postępowania zawiera się w następujących krokach: ustalenie faktu prawnego, ustalenie odnoszących się do tego faktu przepisów prawnych, ocena prawna, polegająca na podjęciu decyzji. Subsumcja jest trafna, jeśli opiera się na prawdziwych przesłankach (mniejszej i większej), a wniosek z nich wyprowadzony jest prawdziwy. Budując pierwszą z przesłanek trzeba zebrać i uporządkować wszystkie elementy dotyczące faktów, mające znaczenie w świetle prawa. Budowanie przesłanki większej to znalezienie przepisów odnoszących się do przypadku ujętego w przesłance mniejszej, ich interpretacja w odniesieniu do rozpatrywanego przypadku i skonkretyzowanie normy, do której ten przypadek zostanie przyporządkowany. Rozpoznanie stanu faktycznego i ustalenie wiążących się z nim przepisów, pozwala na określenie skutków prawnych danego faktu, czyli na ogłoszenie wyroku lub podjęcie decyzji administracyjnej.

Dla osiągnięcia zgodności prawdy „obiektywnej” z „wyrokową” prawo kanoniczne wymaga osiągnięcia pewności moralnej. Pewność moralna jest stanem pośrednim między pewnością absolutną i prawdopodobieństwem, wyklucza rozsądną i uzasadnioną wątpliwość, nie wykluczając jednak by absolutnie nie mogło być inaczej.

W przypadku znalezienia luki prawnej w przepisach należy posłużyć się analogią ustawy, lub analogią prawa, wziąć pod uwagę jursprudencję Roty Rzymskiej lub Sygnatury Apostolskiej, praktykę Kurii Rzymskiej i w końcu powszechną i stałą opinię uczonych.

W ostatniej części omawianej pozycji autor zajmuje się argumentacją kanoniczną i kanonistyczną. Pierwsza polega na wskazaniu kanonicznych podstaw podjętej decyzji, druga na wykorzystaniu wypracowanych i dostępnych metod interpretacji i stosowania prawa. Trzeba przy tym pamiętać, iż prawo należy w Kościele do jednego ze środków przekazu wiary. Dekrety i inne akty administracyjne (w tym również reskrypty), powinny być zawsze odpowiednio uzasadnione. Konieczność ar-

gumentacji kanonistycznej zachodzi w sprawach o stan osób względnie o ważne funkcje w Kościele. Jest ona też nieodzowna w kanonistyce jako nauce.

Recenzowana publikacja dotyczy zarówno teorii, jak i praktyki prawa kościelnego. Została zaadresowana do osób czynnie zajmujących się prawem kanonicznym oraz tych, którzy interesują się jedynie jego funkcjonowaniem. Ukazuje jak obchodzić się z tym rodzajem prawa zgodnie z jego sensem. Dostarcza niezwykle cennych wskazówek metodologicznych, pozwalając kanonistom na usystematyzowanie posiadanej i stosowanej przez nich na co dzień wiedzy. Jest też jednocześnie wypełnieniem luki, jaka istniała do tej pory w naszym kraju, na polu metodologii nauk prawnych.

ks. Zbigniew Janczewski

Davide Cito (a cura di), *Processo penale e tutela dei diritti nell'ordinamento canonico*, Milano 2005, ss. 711.

Niniejsza pozycja stanowi publikację akt kongresu zorganizowanego przez Wydział Prawa Kanonicznego Papieskiego Uniwersytetu *Santa Croce* w Rzymie w dniach 25-26 marca 2004 roku na temat: *Processo penale e tutela dei diritti nell'ordinamento canonico*. Warto jednocześnie zaznaczyć, że ukazała się także anglojęzyczna wersja akt wspomnianej konferencji, jednak w wersji nieco skróconej (*The Penal Process and the Protection of Rights in Canon Law. Proceedings of a conference held at the Pontifical University of the Holy Cross, Rome, march 25-26, 2004*, edited by Patricia M. Duga, Montréal 2005, ss. 303).

Jak wyjaśnia Eduardo Baura, Dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego, tematy organizowanych co roku kongresów nie mogą nie nawiązywać do problemów, jakie przeżywa w danym momencie społeczność kościelna. Przy wyborze zatem tematu organizatorzy biorą pod uwagę aktualne problemy prawne, jakimi żyje Kościół. W ostatnich latach, w dużej mierze w wyniku działalności mediów, upowszechniły się zachowania, które kontrastują z moralnością chrześcijańską, przynosząc poważne szkody społeczności kościelnej. Ponieważ władza kościelna ma obowiązek podjęcia działań służących naprawie powstałego zgorszenia oraz obronie praw wspólnoty wiernych, wybór tematyki kongresu wydaje się jak najbardziej uzasadnionym. Materiał prawny omawianej publikacji został zebrany w następujących trzech częściach zatytułowanych: *Relacje*, *Okrągły stół* oraz *Referaty*.

Pierwsza spośród siedmiu relacji, autorstwa Gaetano Lo Castro, wprowadza w rozważania antropologiczne na temat odpowiedzialności i kary w kanonicznym